

Latvijas Dabas fonds iebilst pret ietekmes uz vidi novērtējuma darba ziņojuma secinājumiem kūdras ieguves lauku paplašināšanai atradnē „Lielsalas purvs” Talsu rajonā, Valdgales pagastā

Latvijas Dabas fonds ir iepazinies ar SIA „Firma L4” izstrādāto ietekmes uz vidi novērtējuma darba ziņojumu kūdras ieguves lauku paplašināšanai atradnē „Lielsalas purvs” Talsu rajonā, Valdgales pagastā un izsaka šādus komentārus un būtiskus iebildumus par tā saturu un secinājumiem:

1. IVN darba ziņojumā pareizi norādīts, ka plānotā kūdras ieguves vieta ietilpst Eiropas nozīmes putniem nozīmīgajā vietā LV016 „Stikli”, kas šobrīd nav iekļauta Natura 2000 teritorijā „Stiklu purvi”. Tomēr darba ziņojumā izdarīts nepamatots secinājums (74. lpp.), ka paredzētās darbības teritorija nav iekļauta dabas lieguma ”Stiklu purvi” teritorijā, izvērtējot teritorijas nozīmi īpaši aizsargājamo sugu un to dzīvotņu turpmākajā aizsardzībā. Vēlamies atgādināt, ka Latvijas Ornitoloģijas biedrības 2004. gadā sagatavotais putniem nozīmīgo vietu saraksts un vietu robežas balstītas uz tā laika jaunāko pieejamo ornitoloģisko informāciju, kas bija pieejama arī Natura 2000 teritoriju tīkla veidošanas procesā. Projekta Emerald¹ ietvaros 2003. gadā, izskatot no jauna izveidojamo un grozāmo ĪADT sarakstu, tika apspriesta arī Stiklu purvu dabas lieguma robežu paplašināšana, lai iekļautu neskarto augsto purvu (7110*) un boreālo mežu (9010*) biotopus un divu putnu sugu (dzeltenais tārtiņš, purva tilbīte) populācijas, atzīstot, ka būtiskas Natura 2000 teritoriju tīklam nepieciešamas dabas vērtības atrodas ārpus esošajām lieguma robežām un ka pati robeža ir neloģiska. Tomēr paredzētās darbības teritorija netika iekļauta Natura 2000 teritoriju tīklā, vadoties no ekonomiskiem apsvērumiem. Šajā sakarā Eiropas Komisija ir ierosinājusi pārkāpuma procedūru pret Latvijas valsti (pārkāpuma procedūras lieta Nr. 2007/2189) un viens no lietā minētajiem pārkāpumiem ir valsts nenodrošinātais aizsardzības statuss daļai no putniem nozīmīgās vietas „Stikli” teritorijas. ES Putnu Direktīva nosaka, ka lēmums par īpaši aizsargājamo teritoriju (*Special Protection Areas*) klasifikāciju un norobežošanu jāpieņem tikai pēc ornitoloģiskiem kritērijiem. Vides ministrija ir pasūtījusi pārkāpumu procedūras lietā minēto teritoriju izvērtējumu un Latvijas Dabas fonds 2008. gadā uzsāka šo teritoriju pārbaudi. Lai arī projekts vēl nav pabeigts, jau šobrīd mūsu rīcībā ir pietiekami daudz informācijas, lai uzskatītu paredzētās darbības teritorijas neiekļaušanu Natura 2000 teritorijā „Stiklu purvi” par nepamatotu, tādēļ projekta gaitā tiek gatavots un Vides ministrijā tiks iesniegts pieteikums dabas lieguma Stiklu purvi robežas grozīšanai. Pamatojums teritorijas iekļaušanai dots arī jau agrāk Natura 2000 teritorijas „Stiklu purvi” dabas aizsardzības plānā. Paredzētās darbības teritorijas neiekļaušana Natura 2000 teritorijas sastāvā un tās nesaglabāšana labvēlīgā aizsardzības stāvoklī var nozīmēt tiesas procesu pret Latvijas valsti par Putnu direktīvas 4. panta prasību neievērošanu, kādi ir bijuši pret citām Eiropas Savienības valstīm (piemēram, Lieta C-355/90, Lieta C-44/95, Lieta C-3/96, Lieta C-374/98 u.c.).

2. IVN darba ziņojumā paredzētās darbības teritorija tiek skatīta kā atsevišķa, ar blakus esošo Natura 2000 vietu nesaistīta teritorija, lai tādējādi pamatotu to, ka paredzētās darbības teritorijā sastopamās īpaši aizsargājamo sugu populācijas nav šķērslis plānoto darbību atļaušanai. Šāda organiski vienota purvu un mežu kompleksa dalīšana sīkākās

¹ Pilns projekta nosakums „Latvijas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju analīze un Natura 2000 tīkla izveide”.

vienībās, lai pamatotu atsevišķo daļu „nepietiekamo aizsardzības vērtību”, ir kļūdaina. Dabas liegums un Natura 2000 teritorija Stiklu purvi nav izolēta sala vai slēgta sistēma, šīs īpaši aizsargājamās dabas teritorijas viengabalainības (vienotības) un labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanai ir nepieciešams nepārveidotā stāvoklī saglabāt arī tās kompleksa daļas, kas līdz šim nav iekļautas ĪADT robežās. Paredzētās darbības teritorijā kā ligzdotājas vai nometnieces ir sastopamas vismaz 11 Latvijā un ES īpaši aizsargājamās putnu sugas, to skaitā visas četras (mednis, dzeltenais tārtiņš, purva tilbīte un bikšainais apogs) putniem nozīmīgās vietas „Stikli” kritēriju sugas (tātad visa PNV ir viena no labākajām šo sugu ligzdošanas vietām valstī) un sešas Natura 2000 vietas „Stiklu purvi” kritēriju sugas. Paredzētā darbība līdz šim neaizsargātajā PNV „Stikli” daļā degradēs šo sugu dzīvotnes gan tur, gan tai pieguļošajā dabas lieguma joslā, samazinās vietējo populāciju lielumu un izplatību, un var nelabvēlīgi ietekmēt šo sugu aizsardzības stāvokli pārējā kompleksa daļā, ieskaitot dabas liegumu un Natura 2000 teritoriju Stiklu purvi.

3. Augu un biotopu ekspertes I. Silamiķeles atzinuma (darba ziņojuma pielikums Nr. 8) secinājumos norādīts, ka, ierīkojot kūdras laukus, tiks iznīcināts vismaz 301 ha purvu un purvainu mežu biotopi. Tomēr darba ziņojuma secinājumos (9. nodaļa) šis fakts netiek atspoguļots. Latvijas Dabas fonds var apstiprināt, ka paredzētajai darbībai pakļautās platības atbilst diviem Eiropas Padomes Biotopu direktīvas (92/43/EEC) prioritāri aizsargājamiem biotopiem – neskarti augstie purvi (7110*) un purvaini meži (91D0*). Abi minētie prioritāri aizsargājami biotopi sastopami arī dabas lieguma Stiklu purvi joslā, kas robežojas ar paredzētās darbības teritoriju (karte dabas aizsardzības plāna 5. pielikumā). Kopā ar dabiskajiem biotopiem paredzētās darbības teritorijā tie veido vienotu mitrāju biotopu vienību. Bez tam plānotās darbības teritorijā ietilpst mežaudzes, kas atbilst vēl viena Biotopu direktīvas prioritāri aizsargājamā biotopa pazīmēm – boreālie meži (9010*).

Acīmredzot, IVN pieejamā informācija par veģetāciju plānotās darbības teritorijā ir nepilnīga un nepietiekama. Vietas apsekošana IVN vajadzībām ir veikta veģetācijas pētījumiem nepiemērotā gada laikā, kas var būt iemesls tam, ka tur nav konstatētas īpaši aizsargājamas augu sugas. Ļoti iespējams, ka tur sastopama īpaši aizsargājama suga ciņu mazmeldrs *Trichophorum cespitosums*, kura apkārtējos Stiklu purvos veido reģionam raksturīgo purva veģetāciju. Iespējama ir arī retu sūnu sugu, jo īpaši sfagnu, sastopamība paredzētās darbības teritorijā.

Nepieciešams uzsvērt, ka neskarti augstie purvi (7110*) un purvaini meži (91D0*) ir Eiropas Padomes Biotopu direktīvas (92/43/EEC) prioritārie īpaši aizsargājami biotopi, kuru labvēlīgs aizsardzības statuss, saskaņā ar definīciju Direktīvas 1. panta e) punktu, nozīmē šo biotopu platību un kvalitātes nesamazināšanos valstī. Šāda interpretācija tiek izmantota biotopu aizsardzības statusa vērtēšanai arī Eiropas Komisijas noteiktajā dalībvalstu atskaitīšanās formātā par Biotopu direktīvas izpildi. Konkrētajā gadījumā paredzētās darbības atļaušana nozīmēs šo Eiropā prioritāri aizsargājamo biotopu platības samazināšanos (iznīcināšanu) par vairāk nekā 300 ha, kas savukārt automātiski nozīmēs nelabvēlīgu aizsardzības statusu šiem biotopiem valstī un līdz ar to valsts starptautisko saistību pārkāpumu. Šo saistību pārkāpums var būt pamats jaunas pārkāpuma procedūras ierosināšanai pret Latvijas valsti. Saskaņā ar Latvijas 2007. gada ziņojumu Eiropas Komisijai par Biotopu Direktīvas izpildi saskaņā ar tās 17. paragrāfu, biotopu veidam neskarti augstie purvi (7110*) jau šobrīd aizsardzības statuss ir atzīts

par nelabvēlīgu valstī („*Inadequate*” saskaņā ar ziņojumā paredzēto aizsardzības statusa klasifikāciju).

4. Darba ziņojumā nepamatoti ignorēti IVN pieaicinātā ornitologa A. Petriņa secinājumi (darba ziņojuma pielikums Nr. 10) par to, ka paredzamā darbība atstās būtisku nelabvēlīgu ietekmi uz visām četrām PNV kvalificējošām kritēriju sugām, kā arī apsvērumi par to, ka nosusināšanas un kūdras izstrādes ietekmē var tikt degradēti īpaši aizsargājami mitrāju biotopi dabas liegumā un Natura 2000 teritorijā Stiklu purvi. Ņemot vērā, ka visas minētās PNV kritēriju putnu sugas vismaz daļā to dzīves cikla ir cieši saistītas ar vienu vai abiem ES Biotopu direktīvas prioritāri aizsargājamiem biotopiem (7110* un 91D0*) kā paredzētās darbības, tā blakus esošā dabas lieguma teritorijā, jāatzīst, ka IVN darba ziņojumā nepamatoti samazināts bioloģisko argumentu svars.

5. Atgādinām, ka saskaņā ar Biotopu direktīvas 6. panta 4. punkta otrās rindkopas formulējumu, tā paredz īpašu attieksmi gadījumos, kad plāns vai projekts attiecas uz teritoriju, kurā sastopami prioritārie biotopi un/vai sugas. Tādu plānu vai projektu realizēšana, kas varētu šīs teritorijas negatīvi ietekmēt, varētu būt attaisnojama vienīgi sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, ja minētās intereses attiecas uz veselības aizsardzību un sabiedrības drošību vai videi primāri svarīgām labvēlīgām pārveidēm, vai arī, ja, pirms plānam vai projektam tiek dota piekrišana, Komisija izsaka atzinumu par paredzēto iniciatīvu. Tā kā teritorijā paredzētās darbības neatbilst nevienam no iepriekš minētajiem izņēmuma gadījumu kritērijiem un tie nav arī iepriekš saskaņoti ar Eiropas Komisiju, atļauja veikt paredzētās darbības būs Biotopu direktīvas 6. panta un līdz ar to arī Latvijas starptautisko saistību pārkāpums.

6. Eksperta J. Nusbauma atzinumā par nosusināšanas ietekmes zonu (darba ziņojuma pielikums Nr. 5) teikts, ka detālās izmeklēšanas darbi Lielsalas purvam (kas ietver arī Sēmes purvu) notikuši 1962. gadā, kas ir par pamatu paredzamās ietekmes prognozēšanai šajā ekspertīzē. No tā izriet, ka purva izpētes darbi notikuši pirms 46 gadiem, taču pašreizējo stāvokli purvā, jādodomā, ir ietekmējusi gan Lielsalas purva norakšana, gan izmaiņas teritorijas ūdensteču meliorāciju sistēmās. Lai izdarītu secinājumus par iespējamo ietekmi, nepieciešams no aktuāliem izejas datiem veidots reljefa virsmas modelis, kas raksturo ūdens plūsmas, kā arī nepieciešama gruntsūdens līmeņa izpēte purvā. No atzinuma var secināt, ka paredzamā ietekme prognozēta, balstoties uz veciem, iespējams mūsdienu situācijai neatbilstošiem mērījumiem. Tādejādi ir pamats apšaubīt jebkurus secinājumus, kas izriet no šīs analīzes.

Lai notiktu izmaiņas purva veģetācijā pietiek jau ar dažiem centimetriem gruntsūdens līmeņa pazeminājuma, kas var nešķīst nozīmīgas izmaiņas hidroloģiskajā stāvoklī. Tāpēc – ja atzinumā ir teikts, ka gruntsūdens līmeņa izmaiņas ir paredzamas tikai 15 vai 70 m attālumā, tas nekādā gadījumā nenozīmē, ka šādā attālumā beigsies arī ietekme uz veģetāciju. Izmaiņas tajā notiek daudz lēnāk, bet kā rāda praktiskie novērojumi, iespējamās daudz lielākā attālumā no grāvjiem, tāpēc viennozīmīgi apgalvot, ka negatīvā ietekme nepārsniegs minētos metrus, nevar. Līdz ar to nav pamata secināt, ka paredzamajām darbībām nebūs ietekmes uz dabas liegumu un Natura 2000 teritoriju „Stiklu purvi”. Atgādinām, ka gadījumos, kad paredzamās darbības ietekme nav skaidri

izvērtējama vai nevar objektīvi pierādīt, ka tā neradīs būtisku nelabvēlīgu ietekmi uz Natura 2000 teritoriju, jāievēro piesardzības princips un darbība nav pieļaujama.

7. Atzinumā minēts, ka pēc purva izstrādes paredzētajā darbības teritorijā (darba ziņojuma 99. lpp.) varētu atjaunoties putniem piemēroti biotopi līdzīgi kā Sedas purvā. Jāuzsver, ka augstais purvs pēc paredzētajām darbībām šeit neatjaunosies, līdz ar to tās ir pretrunā ar teritorijas aizsardzības mērķiem. Bez tam Sedas purva un paredzētās darbības teritorijas ģeogrāfisko, hidroloģisko un ekoloģisko atšķirību dēļ bez sarežģītas modelēšanas nav iespējams prognozēt darbības rezultātā radīto biotopu raksturu. Pat pie iespējas atjaunot šeit pārmitras platības, tās nevarēs kompensēt iznīcinātos un degradētos purvu un mežu biotopus. Paredzams, ka putnu sugu sastāvs jebkurā gadījumā būs ļoti atšķirīgs no pašreizējā, tādēļ teritorija vairs nenodrošinās to sugu aizsardzību, kuras tur ir sastopamas patlaban. Tieši tas vēsturiski ir noticis Sedas purvā, kurš savu sākotnējo ornitoloģisko nozīmību ir zaudējis.

Ņemot vērā augstāk minēto, Latvijas Dabas fonds uzskata, ka IVN darba ziņojums objektīvi un pilnā mērā neatspoguļo kaitējumu, kādu īpaši aizsargājamām dabas vērtībām un valsts starptautisko saistību izpildei nodarīs paredzētās darbības.

Latvijas Dabas fonds nepiekrīt IVN darba ziņojuma secinājumiem par plānotās darbības ietekmi uz īpaši aizsargājamām dabas vērtībām un uzskata, ka:

- 1) valstij ir jānodrošina putniem nozīmīgās vietas „Stikli” aizsardzība;
- 2) paredzētās darbības teritorijā arī līdz ĪADT statusa noteikšanai nav pieļaujamas saimnieciskās darbības, kas var nelabvēlīgi ietekmēt īpaši aizsargājamus biotopus vai sugas;
- 3) nosusināšana un kūdras ieguve būtiski nelabvēlīgi ietekmēs īpaši aizsargājamus biotopus un sugas paredzētās darbības teritorijā un var būtiski nelabvēlīgi ietekmēt tos arī daļā dabas lieguma un Natura 2000 teritorijas „Stiklu purvi”.

Inga Račinska
Valde

A.Auniņš 67830999